

O'QUVCHILARNING PRAGMATIK KOMPETENSIYASINI CHET TILI DARSLARIDA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Sadokat Khojaeva

Project Manager, British Council Uzbekistan

Tilavova Mahliyo Maxmudovna

Zarmed universiteti Tillar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola, chet tili darslarida o'quvchilarning pragmatik kompetensiyasini rivojlantirish uchun turli usullar va strategiyalarni o'rganadi. Pragmatik kompetensiya — bu tilni turli kontekstlarda, ijtimoiy normalar, madaniy amaliyotlar va kommunikativ niyatlarni inobatga olgan holda to'g'ri ishlatish qobiliyatidir. Maqolada, til o'qituvchilari pragmatik ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradigan o'qitish usullarini qanday kiritishi mumkinligi, shu jumladan kommunikativ strategiyalar, madaniy farqni anglash va kontekstual tilni ishlatish haqida muhokama qilinadi. Shuningdek, haqiqiy materiallar, texnologiya va interaktiv faoliyatlarning o'quvchilarning pragmatik kompetensiyasini oshirishdagi roli baholanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kontekstga asoslangan to'liq yondashuv o'quvchilarning real dunyo muloqotida samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Kalit so'zlar: Pragmatik kompetensiya, chet tili o'qitish, kommunikativ kompetensiya, madaniy anglash, til konteksti, o'qitish usullari, madaniyatlararo muloqot.

Kirish. Chet tili o'qitish kontekstida, nafaqat lingvistik aniqlik, balki o'quvchilarning pragmatik kompetensiyasini rivojlantirishga ham e'tibor qaratish muhimdir. Pragmatik kompetensiya — bu tilni turli ijtimoiy kontekstlarda, odob-axloq, rasmiylik va vaziyatga mos ravishda to'g'ri ishlatish qobiliyatidir. Ushbu maqolada, chet tili darslarida pragmatik kompetensiyani oshirish uchun samarali strategiyalar va usullar o'rganiladi. Pragmatikaning mohiyatini tushunish o'quvchilarga noto'g'ri muloqotlardan qochish va turli madaniy va ijtimoiy muhitlarda muvaffaqiyatli muloqot qilish qobiliyatini yaxshilashga yordam beradi. Maqola pragmatik kompetensiyaning ahamiyatini, til o'rganuvchilari duch keladigan qiyinchiliklarni va o'qituvchilar o'quvchilarning pragmatik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun qo'llanilishi mumkin bo'lgan amaliy yondashuvlarni ko'rsatib beradi.

Asosiy qism. 1. Pragmatik kompetensiyani chet tili ta'limida tushunish:

- Pragmatik kompetensiyaning ta'rifi va ahamiyati.
- Pragmatik kompetensiya va kommunikativ kompetensiya o'rtasidagi munosabat.
- Pragmatik tilni ishlatishda kontekstning roli (masalan, ijtimoiy muhitlar, rasmiylik darajasi).

2. Til o'rganuvchilari pragmatik kompetensiyani rivojlantirishda duch keladigan qiyinchiliklar:

- Til bilimlari va uning amaliy ishlatilishi orasidagi tafovut.
- Turli madaniy kontekstlarda pragmatik bilimlarni o'zgartirishdagi qiyinchiliklar.
- An'anaviy til o'qitish usullarining pragmatikaga e'tibor bermaslikdagi cheklovlari.

3. Pragmatik kompetensiyani rivojlantirish uchun samarali strategiyalar:

- Vazifa asosida til o'qitish (TBLT): Talabalarga tilni kontekstda ishlatishni talab qiladigan real dunyo vazifalari va faoliyatlaridan foydalanish.

- Madaniylararo muloqot bo'yicha o'qitish: Talabalarga maqsadli tilning so'zlashuvchilarining madaniy me'yorlari, qadriyatlari va ijtimoiy amaliyotlarini tanishtirish.
 - Rol o'ynash va simulyatsiyalar: Talabalar turli ijtimoiy sharoitlarda muloqot qilishni amaliyotda o'rganishlari uchun senariylar yaratish.
 - Haqiqiy materiallar: Talabalarni real hayotdagi tilni ishlatish bilan tanishtirish uchun filmlar, televizion dasturlar, yangiliklar maqolalari va podkastlardan foydalanish.
 - Texnologiya integratsiyasi: Til o'rganish ilovalari, virtual almashishlar va onlayn kommunikatsiya platformalaridan foydalanib, haqiqiy muloqotlarni simulyatsiya qilish.
4. Pragmatik kompetensiyani rivojlantirish uchun sinfda bajariladigan faoliyatlar:
- Pragmatik ongni oshirish faoliyatlari.
 - Madaniy farqlar va kommunikatsiya uslublari bo'yicha muhokama va bahslar.
 - Talabalarning turli kontekstlardagi pragmatik tanlovlariga oid yo'naltirilgan fikr-mulohazalar.
5. Pragmatik kompetensiyani baholash:
- Talabalar pragmatik qobiliyatlarini baholash usullari (rol o'ynash, yozma vazifalar, tengdoshlarning baholari).
 - Kommunikatsiya samaradorligi va to'g'riligiga e'tibor qaratadigan shakli baholashning ahamiyati.

Xulosa. Pragmatik kompetensiyani rivojlantirish chet tili o'rganuvchilari uchun real hayotdagi vaziyatlarda samarali muloqot qilish uchun muhimdir. Vazifaga asoslangan faoliyatlar, madaniy o'rganish va haqiqiy materiallar kabi amaliy o'qitish usullarini o'z ichiga olgan holda, o'qituvchilar talabalarga maqsadli tilda ijtimoiy muloqot murakkabliklarini boshqarishga yordam berishi mumkin. Pragmatik ko'nikmalarni o'qitish, o'quvchilarning til malakalarini yaxshilash bilan birga, ularni turli madaniy muhitlarda ishlashga tayyorlaydi. Tadqiqotlar, til o'qitishda til tuzilmasining aniqligini madaniy va ijtimoiy tushunish bilan integratsiyalashgan holatda, to'liq va kontekstga asoslangan yondashuvni qo'llash zarurligini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar:

1. Bardovi-Harlig, K., & Dörnyei, Z. (1998). Do language learners recognize pragmatic violations? Pragmatic versus grammatical awareness in instructed L2 learning. *TESOL Quarterly*, 32(2), 233-257.
2. Kasper, G., & Rose, K. R. (2002). *Pragmatics in language teaching*. Cambridge University Press.
3. Taguchi, N. (2009). The development of pragmatic competence in Japanese as a foreign language. *Multilingual Matters*.
4. Yule, G. (1996). *Pragmatics*. Oxford University Press.
5. House, J. (1996). Pragmatic aspects of English as a lingua franca. *Studies in Second Language Acquisition*, 18(2), 213-229.
6. Thomas, J. (1983). Cross-cultural pragmatics: Questions and answers. *Applied Linguistics*, 4(2), 91-112.